

Магістри 2 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ МАЙНОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

Анотація. Окреслено окремі економічні проблеми, що стосуються оцінки майна та майнових прав, наведено можливі шляхи щодо їх вирішення та поліпшення існуючого механізму комерціалізації об'єктів прав інтелектуальної власності в умовах сучасного господарювання на території України.

Аннотация. Описаны отдельные экономические проблемы, которые связаны с оценкой имущества и имущественных прав, приведены возможные пути их решения, а также улучшения существующего механизма коммерциализации объектов прав интеллектуальной собственности в условиях современного хозяйствования на территории Украины.

Annotation. This paper describes some economic problems related to the evaluation of the property and property rights, their possible solutions and ways to improve the existing mechanism of commercialization of intellectual property objects in today's management in the territory of Ukraine.

Ключові слова: майно та майнові права, інтелектуальна власність, технологія, оцінка майнових прав.

Оцінка майна та майнових прав в умовах сучасного господарювання є вагомою передумовою функціонування ринкових відносин. Діюча практика показує, що з розвитком ринкової системи країни цілком закономірно почала зростати необхідність у професійній оцінці. Варто зазначити, що в закордонній практиці процедура оцінки передувє прийняттю будь-якого рішення, пов'язаного з майном. У свою чергу, вітчизняні науковці стверджують, що без належної системи оцінки майна, майнових прав виконання функцій сучасного менеджменту неможливе [1].

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що поряд зі стійким зростанням попиту на оцінку майна та майнових прав в Україні, стрімко зростає і потреба в об'єктивній, прозорій та такій, що відповідає реальним ринковим умовам, оцінці. Особливо гостро це стосується інновацій та інтелектуальної власності.

Крім того актуальності даного питання додає стрімке зростання інноваційної активності в нашій країні. Такі процеси пов'язані з виникненням нового виробничого фактора, яким є інформація та знання. Будучи високоефективним, новий виробничий фактор проникає у традиційні фактори виробництва, перетворює їх, істотно підвищуючи ефективність їх функціонування, одночасно оновлюючи виробничу систему на інноваційній основі.

Метою даної роботи є виявлення окремих проблем оцінки майна та майнових прав та розробка рекомендацій, щодо вирішення найбільш актуальних із них в умовах сучасного господарювання.

Вивченням питань, що стосуються проблем оцінки майна та майнових прав займалися такі автори, як: Бутнік-Сіверський О. Б., Терехова В. В., Єсіпов В. Є., Маховикова Г. А. та ін.

Цілком очевидно, що конкурентоспроможність будь-якого суб'єкта господарської діяльності залежить від масштабів та якості інновацій якими він володіє, а саме: нових ідей, технологій, продуктів, управлінських систем, які є результатом розвитку науки, накопиченого досвіду, теоретичних розробок підтверджених власною практичною діяльністю. Даний шлях розвитку для сучасного українського підприємства буде означати вагомий крок, який дозволить подолати одразу декілька десятиліть науково-технічного відставання від зарубіжних аналогів, та в свою чергу допоможе нав'язати якісно нову конкуренцію на внутрішньому ринку. Варто зазначити, що інноваційна діяльність може стосуватися не лише високотехнічних чи інформаційних технологій, а й звичайного промислового та сільськогосподарського виробництва, що має надзвичайно високий потенціал у нашій країні [2].

Такі економічні умови стали цілком зрозумілими як для власників великого, так і малого та середнього бізнесу, що в свою чергу обумовлює практичну необхідність в їх використанні, як рушійної сили в розвитку якісно нових суб'єктів господарювання. Не менш важливим є і той факт, що оцінка й облік майнових прав є складовими механізму комерціалізації інтелектуальної власності в господарській діяльності суб'єктів господарювання, що і стає причиною виникнення таких проблем.

Права інтелектуальної власності (ПІВ) не мають уречевленої форми, і крім того, їх вартість не може бути визначена шляхом підрахунку згідно з традиційними показниками, які достатньо дієво застосовуються під час здійснення оцінки матеріальних об'єктів. Міжнародний досвід показує, що питання достовірної ціни складне як у теоретичному, так і в практичному плані. Ймовірність та суб'єктивність у такій оцінці очевидна, що потребує залучення до розрахунку вартості інтелектуальних об'єктів більш удосконаленого методичного інструментарію.

При цьому слід зазначити, що розрахунки вартості ПІВ здійснюються для певних цілей і не можуть бути використані для інших. Тобто вони повинні розроблятися відповідно до об'єктів під конкретного замовника, оскільки потреба у такій оцінці виникає, як правило, у зв'язку з відчуженням виняткових або невиняткових прав. Оцінка вартості майнових прав інтелектуальної власності здійснюється з метою визначення грошового еквівалента переваг (вигід) від монопольного володіння майновими правами на об'єкт інтелектуальної власності з урахуванням найбільш ефективного їх використання для прийняття рішення щодо доцільності введення таких ПІВ до господарського обігу.

При цьому оцінка вартості майнових прав інтелектуальної власності проводиться з дотриманням принципів

використання, які знайшли своє розкриття у Національному стандарті № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав" [3].

Кожний підхід має свої методи та методологію застосування. Методи оцінки вартості майнових прав з економіко-правових позицій залежать від природи походження ПІВ та завдань, які вирішує продавець, виходячи зі своєї стратегії та тактики на ринку. У даному випадку необхідно враховувати "унікальність" самого ПІВ як товару, який пов'язаний залежністю вартості ПІВ з особливостями об'єкта, до якого пристосовується (прив'язується) ОПІВ (упровадження, використання). Вибір методів оцінки вартості ПІВ пов'язаний з механізмом формування ціни (вартості) ПІВ. ПІВ – це товар, який набуває не тільки ознаки, властивої товару на ринку, а й обумовлений специфічним правовим полем впливу в процесі купівлі-продажу. При цьому слід враховувати, що вартість ПІВ не може дробитися на окремі частки ПІВ, тому що це цілісний об'єкт необоротних активів на відміну від окремих матеріальних активів, які надходять дискретно залежно від виробничого циклу. Також варто зазначити, що подальшого розвитку та визначення потребують методичні підходи до оцінки вартості конкретних ПІВ. Не завжди прозорими є підходи до оцінки вартості таких видів ПІВ, як право на сорти рослин, породи тварин, право на торговельну марку, право на географічне позначення, право на комерційну таємницю, й окремо значною мірою раціоналізаторські пропозиції тощо. Наукового обґрунтування потребують напрацювання ймовірних оцінних шкал – коефіцієнтів новизни техніки, способів, процесів за відповідними ознаками розробки та ін. Якщо ПІВ розповсюджується на умовах ліцензійного договору, то оцінка вартості ще більше ускладнюється, тому що на конкретних підприємствах один і той самий ПІВ може мати відмінності при застосуванні та різну ефективність, що впливає на ціноутворюючі фактори.

Складність проблеми щодо оцінки ПІВ ще і в тому, що як оцінювачі від замовників ПІВ, так і оцінювачі від продавця повинні знайти остаточну ціну угоди, яка в ціні (вартості) враховує інтереси партнерів. У цьому випадку партнери можуть керуватися ринковою базовою оцінкою, тобто ціною на види ПІВ. На практиці здебільшого такого аналізу не існує, бо ПІВ частіше має індивідуальні особливості, які не є загальними для їх відповідної групи. У цьому випадку йдеться про теоретичну вартість (ціну), яка підкріплюється відповідними варіантними розрахунками, які потребують високої кваліфікації оцінювача. Пристосування до умов замовника, за відсутності аналітичної проробки ціноутворюючих факторів, призводить до теоретичного варіанта визначення вартості (ціни) ПІВ, що частіше значно відхиляється від фактичної ціни ПІВ за результатами ринкового продажу саме інноваційної продукції, яка створена з використанням цього ПІВ.

Значно ускладнюється процес оцінки вартості майнових прав на технологію як цілісного товару на ринку. Адже згідно з Національним стандартом 4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності" вони повинні ґрунтуватися на результативних винаходах [4]. Відповідно до ст. 1 Закону України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" технологія – це результат інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік, строк, порядок та послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації й зберігання продукції, надання послуг [5]. При здійсненні комерціалізації різновидів технологій (трансферу технологій) на умовах договорів, до яких віднесено відповідно до ст. 17 означеного Закону України договори: 1) про поставку промислової технології; технічно-промислової кооперації; 2) про надання технічних послуг; інжинірингу; 3) про створення спільних підприємств; 4) про надання в оренду або лізинг складових технологій, обладнання; 5) комерційної концесії (франчайзингу), – виникає потреба визначення (оцінки) вартості майнових прав на технології, що є складною і в методичному плані дискусійною проблемою, яка ще недостатньо досліджена з економіко-правових позицій. Ряд вчених вважає, що технології – це сукупність майнових прав на ПІВ, інші – розглядають право на технології як цілісний майновий комплекс, який враховує

не тільки ОПІВ, а й організаційні рішення, послідовність здійснення операцій та виробничу інфраструктуру.

Таким чином автором окреслені окремі економіко-правові проблеми забезпечення оцінки майна та майнових прав, а також розроблено можливі шляхи їх подолання, такі, як: урегулювання спірних питань у законодавчих актах, створення методичних рекомендацій щодо оцінки ПІВ на прикладі уже оцінених об'єктів чи зарубіжного досвіду, подальше дослідження описаних питань в науковій літературі та практиці. Дані кроки дозволять більш ефективно провадити оцінну діяльність у сучасних умовах господарювання, а також в подальшому будуть сприяти розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Наук. керівн. Єфремова Л. В.

Література: 1. Заболоцький Б. Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності : навч. посібн. / Б. Ф. Заболоцький. – Львів, 2010. – 456 с. 2. Бутнік-Сіверський О. Б. Економіко-правові проблеми забезпечення оцінки та обліку майнових прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / О. Б. Бутнік-Сіверський. – Режим доступу : www.pravoznaves.com.ua. 3. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оцінну діяльність в Україні : Закон України від 12 липня 2001 р. № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. 4. Загальні засади оцінки майна і майнових прав ; Національний стандарт № 1, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. № 1440 // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 193. 5. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14 вересня 2006 р. № 143-У // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 45. 6. Оцінка майнових прав інтелектуальної власності; Національний стандарт № 4, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1185 // Урядовий кур'єр. – 2007. – № 191.